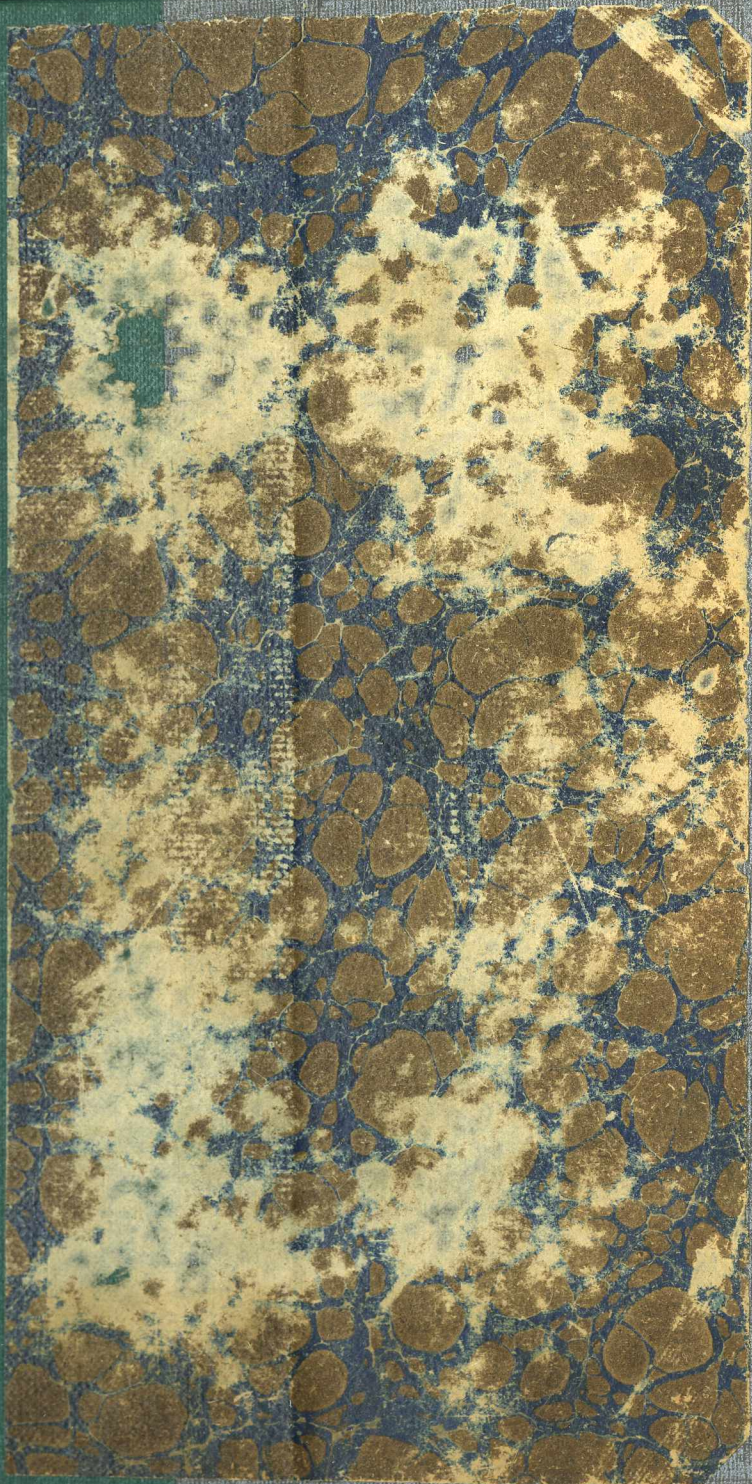

Politikai
röpiratok.

105.

105
838

Pest Pilis és Solt t. e. megyék

KÖZBÁTORSÁGI

RENDSZABÁLYAI.

13.

(Jóváhagyattak s megerősítettek az 1867. juliushó 23-án
tartott bizottmányi közgyűlés 2000 számú végzésével.)

PEST, 1867.

Nyomatott K o e s i S á n d o r által (Érkövy, Galgóczy és Kocsi
nyomdájában). Haltér és aldunasor sarkán 9. sz.

Előszó.

A polgári társadalom létalapja: a személy- és vagyonbiztonság.

Ez a cél. Minden egyéb intézménye a társadalomnak eszköz ezen cél elérésére.

E nélkül nincs anyagi fejlődés, nincs szellemi élet.

A nemzetek jólétének és nagyságának mérőfoka: a személy- és vagyonbiztonsági törvények tökélye.

Ezt létrehozni a törvényhozás feladata.

Törvényhozásunk a múltban, a magasb emberi célok utáni versenyben, az idők szellemével, a polgárisodás zászlójával, a művelt nemzetekkel mindig lépést tudott tartani. Kétségen kívül legelső teendői közé számítja jelenben is oly büntető törvénykönyv alkotását, mely nemzetünk életében új lépést képezend a haladás és tökéletesedés útján.

Mig ez megtörténék, az alább következő s
ezennel életbeléptetett rendszabályok csak is a
fennállónak, a rögtöni szükséghez alkalmazott ja-
vitását foglalják magukban.

A szellem, mely a megyének eddigi közbiz-
tonsági szabályait sugalta, e szabályoknak is lé-
nyegét képezi. Ez a jogi szigor, az erkölcsi mélt-
ányosság és az emberiség szelleme.

Csak az alak új, a szellem a régi.

ELSŐ RÉSZ.

A központban.

Első fejezet.

A fenyítő törvényszék területi köre.

1. §.

Pestmegye fenyítő törvényszéke állandóan biráskodó testület.

2. §.

Székhelye Pest, Kecskemét és Kalocsa. Annálfogva a pesti központi törvényszék területi köre a pesti, pilisi és váczzi járásokra, a kecskemétié a kecskeméti, a kalocsaié pedig a solti járásra terjed ki.

Második fejezet.

A fenyítő törvényszék szerkezete.

3. §.

A fenyítő törvényszék rendes elnöke a megye egyik alispánja; akadályoztatása esetében a törvényszék által a törvények értelmében már megválasztott elnök; bírái az elnökön kívül legalább négy választott bíró és a törvényes bizonyság; tagjai a jegyzők és ügyészek. A törvényszék köz-

vetlen rendelkezése alatt állnak még : a megyei főorvos, a központi fősebész mint börtönorvos, és az udvari kapitány.

A) Az elnökről.

4. §.

Az elnök az ülés napját és óráját a megyeház kapujára naponként kitéteti, a birákkal és az illető tisztviselőkkel tudatja s felügyel, hogy a kitzüött órára a törvényszék minden tagja pontosan jelen legyen. Jegyzők és ügyészek helyébe másokat ő rendel.

5. §.

A főügyésztől a büntető perek és iratok nyilvántartási könyvét számonkérvén, azok nyomán a befejezett pereket és ügydarabokat előadás végett kiosztja.

6. §.

Ugyanettől veszi át a törvényszék elé állítandó fegyenczek tárczáját is, ezek sommás ügyét tárgyalatja, s az ítélet rövid tartalmát a bünfenyítő tárczába sajátkezüleg bejegyzi.

7. §.

Előkéri az előadók átvételi könyveit, s azok szerint a kiosztott tárgyakat előadatja.

8. §.

A törvényszék hatáskörébe eső felírások és törvényhatósági levelezések fogalmazványait átvizsgálja, ellenjegyzi és rendelkezik, hogy azok a jegyző által a törvényszék irodájában letisztáztatván, rendeltetésük helyére pontosan elküldessenek.

9. §.

Kötelességében áll az elnöknek, sőt a törvényszéknek magának is, a börtönöket időnkint megvizsgálni, és azok állásáról kellő intézkedés végett biztos tudomást szerezni.

10. §.

A törvényszéki tisztviselőket a legkisebb késedelmezésért és indokolatlan mulasztásért feleletre vonja, s a körülmények szerint a bizottmányi gyűlésnek feljeleníti.

11. §.

A közbátorság állapotáról a bizottmányi gyűlésnek minden évnegyedben tüzetes jelentést tesz.

B) A bírásokról.

12. §.

A törvényszéki bírás a folyó évi 1681. számú közgyűlési végzés értelmében a bűnügyekben előadók. — Azon ügyben azonban, melyet előadnak, döntő szavazattal nem bírnak.

13. §.

Kötelesek az elnök meghívására a kitűzött órában a törvényszék termében pontosan megjelenni, a nekik előadás végett kiosztott ügydarabokat az elnök felhívására előadni, a hozott ítéletet az elnök s illetőleg törvényszék által meghatározott napon felolvasni és meghitelesíteni, s az előadó minden teendőjét késedelem nélkül teljesíteni.

14. §.

A halasztást nem szenvedő ügyet soron kívül is kötelesek előadni.

15. §.

Távozniook csak az alispán engedelmével lehet. Elmaradásukat a törvényszék üléseiből, az alispán s illetőleg a törvényszék előtt igazolni kötelesek.

C) A jegyzőkről.

16. §.

A jegyző a jelenlevők neveit jegyzőkönyvbe igtatja, a törvényszék jegyzőkönyvét vezeti s a hatásköréhez tartozó fogalmazási teendőket végezi.

17. §.

Az elnök által előadás végett kiosztott tárgyakat és rendes pereket előadja, az előadott tárgyakról felvett jegyzőkönyveket és rendes perekben hozott ítéleteket másnap hitelesítés végett előterjeszti, a fogalmazványokat az elnökkel átvizsgálhatja s felügyel, hogy az igazgatása alatt álló törvényszéki segédszemélyzet minden kiadványt, felírást és levelet, mellékleteivel együtt, rendelkezése helyére pontosan és hiánytalanul elküldjön, a levéltárba tétetni rendelt iratokat pedig a letisztázott jegyzőkönyvekkel együtt a levéltárba téteti.

18. §.

A törvényszéki iroda és levéltár igazgatása a jegyző köréhez tartozik, ki azok épségben és rendben tartásáért felelős.

D) A törvényes bizonyásgról.

19. §.

A szolgabíró és esküdt, mint törvényes bizonyás a fenyítőtörvényszék kiegészítő része, döntő szavazattal bírnak, a törvényszék előtt megjelenő tanukat felesketik, és előforduló esetekben a törvényszék végzéseit s ítéleteit végrehajtják

E) Az ügyészekről.

20. §.

Az ügyésznek mint a közbátorság és közérkölség őrének s a büntető igazságszolgáltatás közegének hivatása eszközölni: hogy a vétkes büntetlen, s a károsult kármentesítetlen ne maradjon.

21. §.

Ennél fogva a fenyítő törvényszéken mint a törvényszéki jogok őrének, de a központban és pedig a megyeházánál különben is, legalább egy tiszti ügyésznek mindig jelen kell lennie.

22. §.

Az udvari kapitánytól, a behozott vádlottakat, a vizsgálati iratokat, bünjeleket, és a velük beküldött egyéb holmikeket a törvényszéki ígtatóban a vizsgálati tárgyiratok, a bünjelek és beküldött rabszám följegyzésével bevezettetvén, átveszi; az átvett vizsgálati tárgyiratokat az ügyészi ígtatóba bejegyzí, s a vádlottal beküldött holmikeket e czélra külön tartandó könyvbe beírván, azokat a kapitánynak gondviselése alá bocsátja. Ha pénz küldetnék a vádlottal: azt jelentése mellett a törvényszék elnökének mutatja be intézkedés végett.

Ha szükségesnek látja, a vádlottat azonnal külön, de a lehetőségig oly helyiségbe záratja, melyben letartóztatása ne legyen büntetéshez hasonló s azon esetben, ha az ellene fennforgó vádra nézve még némely körülmény bővebb felderítése kívánatnék, az illető tisztviselőt a tanúk kihallgatására részletes utasítás mellett hivatalosan felhívja.

23. §.

Ha az átvett iratok átvizsgálása után tanúk s károsultak rendelendők be: ezeknek a kitűzött határidőre leendő berendelése végett, az illető tisztviselőt hivatalosan megkeresi. A károsultakat s tanukat kihallgatja, a vádlottal szembesíti, s az ügyet akként készíti elő, hogy a törvényszéket bíraskodásában lehetőségig semmi se hátráltassa.

24. §.

A törvényszék állandóan ülésezvén, a kivett önkénytes vallomásokat a törvényszék előtt meghitelesített, s ha külhatóságok megkeresése szükségeltetik, azt a törvényszéknek bejelenti, s általa eszközölteti.

25. §.

A főügyész az elítélendő rabok névsorát a központi sebésznek testalkatukról és egészségi állapotukról szóló jegyzékével a törvényszék elnökének adja át.

26. §.

A jegyzékben nevezettek vagy sommás uton, vagy rendes per útján ítéltetnek el. A sommás uton elítélendő vádlottak ügyiratait tisztársai között a főügyész osztja ki előadás végett. Ezek a kiosztott ügyeket előadják, a szolgabíró által be-

mutatott összeírás adatait, ugymint a vádlott vagyonát, a tett rendelkezéseket, s a behozott tárgyak minőségét, az önkénytes vallomásra a meghitelesítés és szembesítéssel egyidejűleg feljegyezzik; az ítélet kiadatván, azt az ugynevezett fekete könyvbe azonnal beírják, az ítéletet fogalmazzák s másnap a fenytőtörvényszék előtt hitelesítés végett előterjesztik, s hitelesítés után a büntetés foganatosítása végett az udvari kapitánynak kiadják.

27. §.

Az ítéleteket a megítélt kárpótlás vagy egyéb költségek végrehajtás utján leendő beszédese végett, saját aláírásuk alatt az illető szolgabirónak kiküldik.

28. §.

A rabélelmezésre fordított költségekről a kapitánynyal a jegyzéket elkészítetik, a számvevői tisztséggel kiszámíttatják, s az illető szolgabirónak beszédés végett kiadják. Ezen élelmezési költségekről külön könyvet visznek, melybe az ítélet, a marasztalási összeg, s a kiadás napja pontosan bejegyezve legyenek, hogy a késedelmező végrehajtó irányában a törvényszék kellőleg eljárhasson.

29. §.

Azok ellen, kik perbe fogatni rendeltettek, a perfelvételt másnap a törvényszéknek bemutatják. — A perbe fogott alperest, ha különben önmaga által választott ügyvéd segélyével élni nem akarna, mi iránt vallomásának hitelesítése alkalmával megkérdezendő, egyik tiszti ügyész védelmezi. Ha e védelmet különös ok gátolná, ez a törvényszéknek bejelentendő. Befejeztetvén a per, azt a vádlott keresztlevelének s a központi seborvos által kia-

dandó testalkotási és egészségi bizonyítványnak csatolása mellett ítélet alá bocsátja, és a törvénykezési főjegyzőnek átadja.

30. §.

A főügyész, a folyamatban levő büntető perek jegyzékét a felvétel napjának, és a perállás fokozatának kitételével folyton nyilván tartani, s a törvényszéknek bemutatni köteles.

31. §.

Az elítélt rabokra s a börtönökre való főfelügyelés a főügyész köréhez tartozik. Köteles ennél fogva:

a.) A börtönöket minél gyakrabban megtekinteni, és tisztaságukról, valamint szellőztetésökről személyesen meggyőződni.

b.) A rabok, börtönőrök és hajduk kihágásairól tudomást szerez, a kisebb vétségeket az udvari kapitány, a nagyobbakat a fenytő ügyekben rendesen elnöklő másodalispán közbenjöttével fegyelmi uton elintézi, s a kihágást a törvényszéknek bejelenti.

c.) A börtönök és rabok állapotáról az első börtönőr által magát naponkint tudósíttatja, a beteg rabot a börtönorvossal egyetértőleg a kórházba viteti és gyógyítása iránt intézkedik, ragály esetében a törvényszéknek rögtön jelentést tesz.

d.) Felügyel a rabok élelmezésére. Köteles ez okból a rabok számára kiszolgáltattott kenyeret és ételeket mindennap, vagy ha ezt nem tehetné, és tisztársai által sem tétethetné, hetenkint legalább háromszor megtekinteni és meggyőződni: vajjon azok a szerződésileg kikötött minőségben és meny-

nyiségben szolgáltatnak-e ki? Csekélyebb mulasztásokat fegyelmi uton a kapitány közbenjöttével intéz el, — jelentékenyebb hiányt a másodalispánnak, illetőleg a törvényszéknek jelent be.

e) Ellenőröködik, hogy a rabok kórházában a gyógyszerek és az étellemezés, az orvos rendelete szerint és pontosan kiszolgáltassék. Az orvos által rendelt, ugy a fegyenczeknek kiszolgáltattott étellemezést is ellenjegyzi, és a számvevői tisztséggel kiszámíttatja.

f) Felügyel, hogy a fegyenczek dolgozóházában szigorú rend tartassék, azok munkával folytonosan ellátva, s a jutalmazásról vezetett könyvek kellő rendben legyenek. Az e könyvekbe bevezetett pénzeket, az alispán utalványozása mellett felveszi s a letéti pénztárban elhelyezi. E részben a számadásokat negyedévenként elkészíti, hitelesíti és a törvényszéknek bemutatja.

32. §.

A főügyész a fegyenczek kiszabadulásának napját külön könyvben nyilvántartja, s minden egyes fegyencz kiszabadulását, és pedig az egy-évre íteltét két hónappal, a félévre és azon felül elíteltét pedig egy hónappal elébb a törvényszéknek bejelenti. Ezen nyilvántartásikönyvben az időközben elhaltak neveit külön rovatba jegyzi, különös tekintettel arra, hogy dolgozóházi keresményük, vagy behozataluk idejében birt ingóságaik a költségek levonása után övéiknek visszaadassanak.

33. §.

Mindenekfelett felügyel a főügyész, hogy az

elbocsátandó fegyencz pontosan kitöltse büntetés-idejét, egy órával se bocsátassék el hamarabb, s letartóztatva se maradjon tovább. — Felügyel arra is, hogy a szabaduló az udvarikapitány által útlevéllel elláttassék, és holmije a bekisérés idejében történt könyvezés s neki is átadott jegyzék szerint, valamint dolgozóházi keresménye is, mindazáltal a kártérítési s rabtartási költségek levonásával, mint sajátja visszaadassék.

34. §.

Az ügyészi tisztség teendőinek felosztása a vezénylő főügyészre s illetőleg a tiszti ügyészekre tartozik. Az egész tisztségért a vezénylő főügyész, az egyes ügyészekre bizottakért az illető tiszti-ügyész felelős. A főügyész azt, kire a vezényletet távolléte idejére bizta, a törvényszék elnökének bejelenteni tartozik. — Ugyanannak a teendők elosztásáról, a kiosztott tárgyak előkérhetése, s előadásuk elrendelhetése végett előterjesztést tesz.

F) A főorvosról és a közp. fősebészről.

35. §.

A megyei főorvos kötelessége a megyei börtönkórházat gyakran megvizsgálni, ott valahányszor kivántatik személyesen megjelenni, a rabokat gyógyítani, a központi sebésznek mint börtönorvosnak a betegekkel való bánásmódra nézve utasítást adni s ennek megtartására felügyelni; köteles továbbá a megyei rabok számára kiszolgáltott gyógyszerekről, az e részben fennálló felsőbb rendszabályok értelmében a fenyítő törvényszék-

nek félévenként beszámolni, ugyanannak a megyei börtönkórházról félévenként szabályszerű táblás kimutatást adni be.

36. §.

A központi fősebész, mint börtönorvos a börtönöket és kórházakat naponként látogatja, a főorvos utasításainak eleget tesz, a rabok felett minden törvényszék alkalmával vizsgálatot tart, ezen vizsgálat eredményéről jegyzéket vezet, s azt hivatalos használat végett a főügyésznek átadja. Ha a foglyok valamelyikére nézve külön orvosi bizonyítvány is kívántatnék, azt elkészíti s a főügyésznek, a felebbezett perekhez leendő csatolás végett hasonlókép átadja.

37. §.

Ezenkívül felügyel:

a.) A börtön-kórház és a börtönök tisztaságára.

b.) A kórházi rabok gyógyszereinek és étkeinek rendeletszerinti kiszolgáltatására.

c.) A többi rabok élelmezését illető s ennek minőségét és mennyiségét szabályozó szerződések megtartására.

38. §.

Ha az élelmezésben a börtönőrök és hajduk részéről hanyagságot vagy mulasztást venne észre, a csekélyebbet az udvari kapitánynak, a nagyobbat vagy másodszer is felmerültet, a törvényszék elnökének jelenti fel.

rendelt ételek és orvosságok elkészítésénél az orvos rendelete szigorún és pontosan teljesíttessék, s a készítmények a betegeknek hiánytalanul kiszolgáltassanak.

48. §.

A büntetésüket kiállott rabokat az ítéletben meghatározott napon szabadon bocsátja, utlevéllel ellátja, zár alá vett ingóságaikat az átvételkor átadott jegyzék szerint, s a mennyiben a megítélt kár, vagy tartási költségek fejében igénybe nem vétetnének, — térítvény mellett kezükhöz szolgáltatja.

49. §.

Ha a kiszabaduló fegyencz a tartási költségeket lefizetni képes, azokat az udvari kapitány a tiszti ügyész közbenjöttével beszedi, s a törvényszék elnökének jelentés mellett bemutatja, — ellenkező esetben a rabtartási költségek jegyzékét az illető járási főszolgabírónak beszedés végett kiküldi.

50. §.

A kiküldött jegyzékekről a 70. §. szerinti intézkedés végett a törvényszék elnökének félévenként kimutatást ad be, de a külmegyei fegyenczek tartási költségeinek jegyzékét a törvényszéknek mutatja be.

51. §.

A közmunkára ítélt fegyenczeket a megyeház udvarának tisztogatásával, termék, hivatalos szobák, börtönök fűtésével, és favágással foglalkoz-

tatja. Másnemü munkára, a bennlakó tisztviselők szolgálatát sem véve ki, fegyencz nem alkalmaztathatik.

52. §.

Fegyencznek télen reggeli hét óra előtt és délutáni öt óra után, nyáron reggeli hat óra előtt és délután hét óra után börtönén kívül időznie semmi szín alatt meg nem engedtetik. E szabályt az udvari kapitány szigorúan végrehajtja.

53. §.

Felügyel, hogy a rabok számára sült kenyér jóminőségű legyen, s a meghatározott mennyiségben osztassék ki, ételök pedig az élelmezővel fennálló szerződés szerint készítették és szolgáltatassék ki. Ha e részben legkisebb visszaélést tapasztalna, arról a törvényszék elnökének felelet terhe alatt azonnal jelentést tesz.

54. §.

Felügyel, hogy a börtönörök kötelességüket pontosan és szigorúan teljesítsék. Semmi hanyagságot, vagy kihágást fenyíték nélkül nem hagy és ha ez ismétlődne, vagy nagyobb mérvű kihágást követnének el, ezt a törvényszék elnökének hasznóképp rögtön bejelenti.

55. §.

Parancsnokol a megyei hajduk fölött és felügyel, hogy a fennálló fegyelmi szabályok szerint kötelességük teljesítésében hiven és pontosan eljárjanak.

56. §.

Arról, hogy a megyének szerződött udvari szolgaszemélyzete a fenytőügyre vonatkozó kötelességeit hiven, és pontosan teljesítse — közvetlen az udvari kapitány felelős.

Harmadik fejezet.

A fenytő törvényszék hatásköre.

57. §.

A központi fenytő törvényszék hatásköre a 2. §-ban körülírt felosztással a megye összes közigazgatási területére kiterjed. A közbátorsági ügy igazgatása és felügyelete ennél fogva benne összpontosul.

58. §.

A fenytő törvényszék ülései nyilvánosak.

59. §.

A védelem szabad. A vádlott ha képes és akarja, önmaga védelmezheti magát, vagy védőt választhat magának. Ha mindkettőt elmulasztja, számára védőt a törvényszék rendel.

60. §.

Ítéletozáshoz az elnökön kívül legalább négy törvényszéki bíró jelenléte kívántatik. A törvényes bizonyosság döntő szavazattal bír.

61. §.

Az 1848-ki törvények a bíró előtti egyenlőséget kimondván, a fenytő törvényszék a megye

területén elkövetett minden bűntény, kihágás és vétség fölött ítél. Azon bűntények, melyeknek megfenyítése törvényeink által határozottan az ország főtörvényszékeire van bízva, kivételnek.

62. §.

A fenyítő törvényszék részint elsőfolyamodásu, részint felebbviteli bíróság.

63. §.

Mint elsőfoku bíróság: ítéleteit majd sommás uton, majd rendes perutján hozza. Sommás uton hozott ítéletei az ideiglenes törvénykezési szabályok értelmében, rendes perutján hozott ítéletei régiebb törvényeink értelmében a m. kir. ítélő táblára felebbeztetnek.

64. §.

Mint elsőfoku bíróság kivételesen a hamis bankjegyek bűnös használatának és terjesztésének 50 ft. értéket meg nem haladó büneseteiben is eljár, és bíraskodik mint kiküldött bíróság a m. kir. hétszemélyes tábla által hozzá utalt bűnügyekben.

65. §.

Saját ügyében és hatáskörében testületileg vagy küldöttségileg hitelesítéseket és hitelesítő vizsgálatokat eszközöl.

66. §.

Mint felebbviteli bíróság ítél a megyei fő- és alszolgabírák által elítélt s hozzá felebbezett ki-

sebb büntények, vétségek, rendőri és vadászati kihágások eseteiben.

67. §.

Saját, vagy a főbb törvényszékeknek végrehajtás végett hozzáutasított ítéleteit, tisztviselői által végrehajtja, vagy az illető hatóság által megkeresés útján végrehajtatja.

68. §

Intézkedik a folyamatban lévő s a főügyész által a 30. §-hoz képest bemutatott bünperekben.

69. §.

A fegyencz kiszabadulásának napját a 32. §. értelmében megtudván, a vagyontalan fegyencz azontuli alkalmaztatásáról, s az ismételt bünbeesés veszélyeinek elhárításáról a megyei tisztviselők közbenjöttével jó előre gondoskodik.

70. §.

A rabtartási költségek beszedésével késlekedő tisztviselőket a rabtartási költségekről készült s az 50. §. értelmében a törvényszék elnökének beadott kimutatás alapján feleletre vonja. Egyszersmind intézkedik a külmegyebeli fegyenczek rabtartási költségeinek beszedése tárgyában.

71. §.

Működéséről és ennek eredményéről a bizottmányi közgyűlésnek félévenként jelentést tesz.

~~~~~

MÁSODIK RÉSZ.

A járásokban.

Negyedik fejezet.

A járási főszolgabirákról.

72. §.

A járási főszolgabíró az egész járás biztonságára felügyel. E tekintetből a kerületi szolgabírák, tiszteletbeli szolgabírák, esküdtek, tiszteletbeli esküdtek, csendbiztosok, járási orvosok, a községek és népesített puszták előljárói, sőt a járás minden egyes polgára rendelkezése alatt állnak, kik is rendeleteit felelőség terhe alatt kötelesek teljesíteni.

73. §.

A járási főszolgabíró a megyének régi, s legújabbán a f. évi 1681. számú közgyűlési végzéssel megújított, a községi nappali és éjjeli örökösés e vonatkozó rendszabályait azonnal életbelépteti. Ezek szerint:

a) A kerületi szolgabíróval, a községek előljáróival és a csendbiztossal egyetértőleg meghatározza az éjjeli őrszámot, mely a közbátorság fenntartására a népességhez és egyéb körülményekhez képest községenként szükséges, minden községnél szem előtt tartván, hogy a község minden utcájában legalább egy, s a nagyobb utcákban legalább két ór alkalmaztassék. A nappali örökösésről úgy intézkedik, hogy azt a községek szolgálja, és a me-

zei munkára már nem képes, de még ép községbeli öregek végezzék.

b) Őrségi sorozatot készített, s abba minden birtokos községi lakost felvétet.

c) Intézkedik a sorozat nyilvántartásáról, s arról, hogy a sorszerinti személyes örködéstől, elháríthatatlan akadályokat u. m. betegséget, aggságot kivéve, senki fel ne mentethessék.

d) A következő héten örködők neveit a községben minden vasárnap felolvastatja, és közhelyen kifüggeszteti. Ha valamelyik sorbanlévő polgár a személyes örködésben gátolva lenne, magát más által helyettesítheti, de a helyettes ör kötelességteljesítéséért ő felelős.

e) Az örködés elmulasztásával, vagy az örködési kötelességek elhanyagolásával okozott kárért, a hanyag ört feleletre vonja, s őt a tényálláshoz képest, előrebocsátott vizsgálat s törvényszéki ítélet által kártérítésre szorítja.

f) Felügyel az örködési rend szigorú fenntartására. Evégből a tisztviselőknek, rendeseknek úgy mint a tiszteletbelieknek felelőséggel járó kötelességükké teszi: kerületeiket, illetőleg kerületük minden egyes községét minél többször bejárni, ezen közbátorsági intézkedés fogamatbavételéről személyes meggyőződést szerezni, s mulasztás esetében hozzá azonnal jelentést tenni.

g) A népesített pusztákon ehhez mindenben hasonló örködési rendet állít fel.

h) A pusztákat a megyei pusztázók között a csendbiztosokkal egyetértőleg kerületekre osztja, és pedig akkép, hogy a felügyelet, s örjárat kellő szigorral és pontossággal, és a községi nappali és éjjeli örködéssel összhangban gyakoroltassék.

i) E rendszabályok életbeléptetéséről s fennállásukról a kerületi tisztviselőktől havonként jelentést kíván be, s az eredményről ugyancsak havonként a központi törvényszéket ő is tudósítja.

74. §.

Általában felügyel a főszolgabíró, hogy a kerületi rendes és tiszteletbeli tisztviselők, a csendbiztosok és községi előljárók a közbátorság ügyében számukra kiadott utasításoknak pontosan és hiven megfeleljenek. A községi előljárókat és hadnagyokat minden hanyagságért vagy mulasztásért kérdőre vonja, a csekélyebbekért a tett minőségéhez képest és hatósága szerint megfenyíti, a nagyobbakért pedig vétkeik körülményes leírása s a vizsgálati iratok bemutatása mellett, a megye fogházába kísérteti. Az alsóbb tisztviselőket, különösen a csendbiztosokat első ízben megintí, s ha ez nem használna, a fenyítő törvényszéknek jelentést tesz.

75. §.

A felügyelet elmulasztásából, vagy a tapasztalt hibák elnézéséből származó következtetésekért a főszolgabíró nemcsak felelős, de az okozott és törvény útján bebizonyított kárt is megtéríteni tartozik.

76. §.

A hadnagyokat, s azok között a f. évi 1681. számú végzéssel elhatározott két örvezetőt a főszolgabíró nevezi ki. Egyszersmind intézkedik, hogy a megye fennálló szabályai szerint fegyverrel, lőszerrel és ruházattal elláttassanak.

77. §.

A járásban leendő elhelyezésökről ő rendelkezik.

78. §.

Intézkedik, hogy az általa bizonyos helyekre kirendelt hadnagyok egy helyütt hosszabb ideig ne maradjanak.

79. §.

Hol a megyének alkalmas közbátorsági épületei hiányoznak, ott a csendbiztosok, valamint a letartóztatott vádlottak ideiglenes elhelyezéséről a főszolgabíró gondoskodik. Erre vonatkozólag tett intézkedéséről a fenyítő törvényszéknek részletes és kimerítő jelentést tesz.

80. §.

A vizsgálat alatt álló vádlottak élelmezése iránt, midőn azok hazulról nem élelmezethetnek, magánosokkal kötendő szerződések útján intézkedik.

81. §.

Ezen szerződések a lehető legjutányosabb árra kötendők. Az azok értelmében kiszolgáltató élelmiszerekről a főszolgabíró számadást vettett, s azt magának havonként bemutatattja. Ugyanazt a fennálló megyei szabályok szerint a járási számvevő által megvizsgáltván, a fenyítő-törvényszékhez évnegyedenként jelentés mellett az összeg utalványozása végett fölterjeszti.

82. §.

A közbátorsági ügyekről a főszolgabíró könyvet vezet, melyben a megyétől s illetőleg a fenytörvényszéktől vett utasítások és feljelentések, ezek kelte, a vétel napja, és a tárgy rövid kivonata, valamint a főszolgabírónak azok következtében tett intézkedései szintén kelettel, elküldéssel és tárgy kivonattal pontosan bejegyezve legyenek.

83. §.

Ugyanebben a járás tisztviselőitől, csendbiztosoktól és községek előjáróitól hozzá intézett mindenemű jelentések hasonló pontossággal bejegyezve legyenek, különösen a főcsembiztosoknak s illetőleg csendbiztosoknak, a pusztázó hadnagyok magaviseletéről hozzá érkezett havi kimutatásai ben foglaltassanak.

84. §.

Ezen könyv alapján a járási közbátorság állásáról a fenytörvényszéknek havonként, a megyének pedig évnegyedenként táblás kimutatást mutat be.

Ötödik Fejezet.

A kerületi szolgabírákról.

85. §.

A kerületi szolgabírónak a közbátorság fenn tartásában kettős működési köre van:

a.) Itél kisebb rendőri kihágások, erkölcsi és

személybiztonsági vétségek u. m. rágalmazás, tettleges bántalmak esetei felett. Ezekről rendes jegyzőkönyvet visz s azt a fenytőtörvényszéknek évnegyedenkint bemutatja.

b) Vizsgálatokat hajt végre.

86. §.

A vizsgálati eljárás azon adatok gyűjtésében vagy előkészítésében áll, melyek nélkül a vádat megállapítani s a törvényszéknek akadálytalanul eljárni nem lehet. Ezt megindítani a járási tisztviselők, ezek távollétében a községek és népesített puszták előljárói kötelezvék.

87. §.

A vád vagy általános, midőn csak a bűntény, a tettes pedig nem jelöltetik ki; vagy személyre vonatkozó, midőn mind a bűntény, mind a tettes kijelöltetik. Mindakét esetben legelőször is a tény valóságának, az az valóságos megtörténtének s az avval kapcsolatban álló körülményeknek kell kitudatniok.

88. §.

Ezért minden oly községben és népesített pusztán, — az azokkal kapcsolatban lévő tanyás pusztákat is ideértve, — hol helyben szolgabíró, esküdt, vagy csendbiztos nincs, és oly körülmények nyomozandók ki, melyek kinyomozása halasztást nem tűr, az csak a bűntény helyén és idejében történhetik meg, időhaladtával pedig lehetlenné válik, addig is mig egyikök megérkeznek az előljárók a helyszínén késedelem nélkül s fe-

lelőség terhe alatt megjeleni kötelesek. Evvel egyidejűleg a legközelebbi kerületi szolgabirónak esküdtnek és csendbiztosnak, nagyobb bűntények elkövetésénél u. m. gyilkosság, rablás, gyújtás eseteinél pedig a főszolgabirónak jelentést tesznek, a vizsgálatot azonnal megkezdik, a bűntényre vonatkozó körülményeket, a csekélyeknek látszókat is figyelembe veszik és feljegyzik.

89. §.

A tetten ért bűnöst letartóztatják. Gyilkosság esetében a sértett mellé, ha még életben van, orvosi segélyt rendelnek, ha eszmél, a büneset, különösen a tettes iránt kikérdezik. — Ha a tettes a bűntény helyén nem találtatott, de neve ismeretes: azonnal nyomoztatják, ha ismeretlen: felfödözésére nézve a kellő lépéseket megteszik. Halál esetében a holttestet a vizsgálat folyama alatt biztos helyre vitetik, s róla orvosi látteleletet vétetnek fel.

90. §.

Rablás és lopás esetében a tetten ért bűnöst letartóztatják, a tetten értet, de lenem tartóztatot azonnal üzöbe veszik. Ha a tettes nincs tudva, mindenek előtt tisztába hozzák: a panaszos fél birt-e azon javakkal, melyektől magát megfosztottnak állítja? mindkét esetben, valamint az előbbi szakaszban előadott esetben is, a tettes ingó és ingatlan vagyonát összeírják, zár alá veszik, értéke valószínű állásának kiderítése iránt a nyomozást megindítják, s mindezeket a községi jegyző által e célra külön vezetendő hiteles jegyzőkönyvbe ígtatják, a bűnjeleket és eszközöket jegyzékbe ve-

szik s ha a tett jelentés következtében tisztviselő jő közbe, annak általadják. Ha ez bármi ok miatt meg nem érkeznek, a vizsgálatot mint addig folytatják, míg megérkezvén, a vizsgálatot át nem veszi.

91. §.

Az elővizsgálatnál alapelvül tekintendő:

a) Hogy a feladó vagy károsult fél a tettet ne csak megnevezze, mert a pusztá megjelölés vagy megnevezés még nem jogosítja a vizsgálót arra, hogy a vizsgálatot egyenesen a megnevezett ellen intézze, hanem állítását bizonyítékokkal is igazolja, vagy legalább jelekre hivatkozzék, melyek a vádlottra alapos gyanút háritanak.

b) Ha a tettes a büntetlen rajtakapatott, ezen körülmény legbiztosabb adatul szolgál ugyanarra, hogy bűnösnek tartassék, de ez a vizsgálót, még azon esetben sem menti fel azon kötelesség alól, hogy a legcsekélyebbeknek látszó körülményeket is vizsgálat alá vegye, ha a vádlott a tettet önkénynt bevallaná. — Feladata ugyanis nem csupán az, hogy a vétkest felfedezze és a bírónak átadja, hanem az is, hogy a bíró előtt a büntényt kétségen felüli adatokkal felderítse s az igazságos ítéletet lehetővé tegye. Minél fogva a vádlottnak minden körülmény közti kihallgatása, mentségeinek részrehajlatlan és szigorú megvizsgálása, s a tapasztalatoknak pontos feljegyzése, a vizsgáló hivatalos működésének egyik legfontosabb cselekménye.

92. §.

Egyébkint a vizsgálat áll:

a.) A tényállásból.

b) Tanúk hit alatti kihallgatásából.

c.) Vádlott önvallomásának feljegyzéséből s a mennyiben tanúkra hivatkozik, azoknak is kihallgatásából, továbbá előéletének kitudásából s jelentésbe foglalásából.

d.) Testi sérelem vagy halálesetében a bünjelnek (corpus delicti) a vizsgáló által a helyszínen személyes és orvos általi megvizsgáltatásából, s a látletnek elkészítéséből.

e.) Kártétel u. m. rablás vagy lopás, nem különben tettenkapás esetében, a lopott vagy elrablott tárgyak tüzetes leírásából, azok megbecsültetéséből, s megismervény mellett a kárvallott kezéhez szolgáltatásából.

f) Ha a tettes nincs kéznél, vagy később került kézre, s a lopott vagy rablott tárgyak sem találhatók természetben, ugy akkor is ha azoknak előzőleg s a bűntény elkövetésekor megléte (prae-existentia) kétségtelen, de a mennyiség és minőség bizonytalan, s tanúk által sem hozható világosságra, — a kárvallott meghallgatásából s előadásának feljegyzéséből, s végre:

g.) Került legyen meg a kár vagy nem, a vádlott ingó és ingatlan vagyónának letartóztatásából, lezárolásából, valódi mennyiségének kinyomozásából, a vizsgáló általi biztosításából mindaddig, mig a törvényszék a leltár egyik példányának bemutatása s jelentéstétel következtében iránta nem rendelkezik.

93. §.

A vizsgálat befejeztével a vádlott a vizsgáló tisztviselőnek kísérőlevele mellett az összes vizsgálati iratokkal, bünjelekkel és eszközökkel me-

lyekre a vádlott neve s az illető szolgabíró, vagy csendbiztos eljárási jegyzőkönyvének száma rájegyzendő, — a pesti, váczi, és pilisi járásból a pesti, a kecskemétiből a hasonnevű és a soltiból a kalocsai megyei börtönbe kísértetik. A vádlott elszállítása iránt a fennálló megyei szabályok értelmében, a vizsgálatot végrehajtó tisztviselő rendelkezik.

94. §.

A vádlott a megyei törvényszék helyére szállítván: a vele küldött vizsgálati iratokkal és bünjelekkel a központban az udvari kapitánynak, Kecskeméten és Kalocsán az ottani tiszti ügyésznek adatik át. Az átvevő a kísérőnek az átvételről térítvényt ad.

95. §.

A kerületi szolgabíró teendőinek egyik legfontosabbika: azonnal a mint a bűntény akár személyes tapasztalásból, akár jelentés által tudomására esik, a helyszínére sietni, — félbe nem szakasztható hivatalos foglalkozás, vagy betegség általi gátoltatás esetében alárendelt tisztviselőtársai közül egyet a megjelenésre felelőség terhe alatt utasítani, a vizsgálatot a fönebb előadottak szerint nyomban megindítani s azt bevégezéseig folytatni.

96. §.

Ha megérkezéséig az elővizsgálatot a község-elöljárói már megkezdették volna, azt tőlök átveszi, folytatja, a hiányokat pótolja és bevégi. — Ha a vizsgálatot valamelyik tisztviselőtársa kezdette volna meg, azt a körülmények és utasításai szerint az folytatja s végzi be.

97. §.

A vizsgálat a bünténynek teljes kiderítéséig megszakítás nélkül foly. Ha folytonossága közbejött körülményeknél fogva a kerületi szolgabírónak és tisztársainak működése közben megakadna, a fennforgó körülmények igazolása mellett, a főszolgabírónak s ez által a törvényszéknek jelentés teendő.

98. §.

A letartóztatott vádlottat elítéltetése előtt bántalmazni, vagy munkával foglalkoztatni nem szabad.

99. §.

A letartóztatottat a csendbiztos semmi esetben, a szolgabíró a csendbiztos jelentése s a tényállás alapján elbocsáthatja, de a főszolgabírónak az elbocsátást bejelenti.

100. §.

Mint kerületének közbátorsági felügyelője: köteles azt s annak minden egyes községét személyesen s ha lehet havonként legalább egyszer bejárni, a csendbiztosok s hadnagyok működését figyelemmel kíséreni, hanyagságot vagy mulasztást tapasztalván, vizsgálatot tartani, s annak eredményét a főszolgabírónak feljelenteni.

101. §.

A réveket, vámokat szoros felügyelet alatt tartani s erre alárendelt közegeit is utasítani, ahol rendetlenséget tapasztal, annak helyrehozása iránt intézkedni, eredménytelenség esetében a főszolgabírónak s ez által a fenyítő törvényszéknek jelentést tenni.

102. §.

Az idegen kézen talált, a tulajdonos által felismert s kellő bizonyítékok alapján neki vissza ítélt lovak, szarvasmarhák és egyéb tárgyakról külön jegyzőkönyvet vezet, abba az esetet körülményesen, a kihallgatott tanúk vallomásaival s egyéb bizonyítékokkal bejegyzi s a jegyzőkönyvet negyedévenként a főszolgabírónak bemutatja.

103. §.

Minthogy a lopott szarvasmarhák elsikkasztásának legalkalmasabb helyei a falusi s különösen a pusztai vágószékek, ezeket kerületében kellő ellenőrzés alatt tartja s felügyel, hogy a helységekben és népesített pusztákon az előljárók, — pusztákon pedig a tanyabirtokosok, vagy azok tisztjei által a vágószékekben levágott szarvasmarhákról rendes napló vitessék, melyben minden szarvasmarha súlya bejegyezve legyen. Ezt magával havonként közölteti, s ha tapasztalja, hogy valamely székekben oly darab vágatott le, melynek honnan vagy kitől szerzése bizonyítva nincs, — az iránt mind a mézáróst, mind az előljárókat és felvigyázókat kérdőre vonja, s ha kellő felvilágosítást adni nem tudnak, a szarvasmarha árát zár alá veszi s az esetet a főszolgabírónak fenytő törvényszéki eljárás végett bejelenti.

104. §.

A fenytőtörvényszék sommás úton s rendes perekben hozott ítéleteit végrehajtja, a végrehajtásról a fenytőtörvényszéknek egy hónap alatt, a rabtartási költségek beszedéséről pedig 15 nap alatt felelet terhe alatt jelentést tesz.

Hatodik Fejezet.

A csendbiztosokról és hadnagyokról.

105. §.

A csendbiztosok a vezényletük alatt álló hadnagyokkal a közbátorság fenntartásának közvetlen közegei, s a járási főszolgabíró főfelügyelete és igazgatása alatt állnak.

106. §.

Állomásaik:

a.) A kecskeméti járásban: Czegléd, Nagykáta, és Alpár, 32 lovas hadnagygyal. Főcsendbiztosi állomás: Czegléd.

b.) A solti járásban: Keczel, Tass, és Szent-István, 26 lovas, és két gyaloghadnagygyal. Főcsendbiztosi állomás: Keczel.

c.) A pesti járásban: Pilis és Alsónémedi 28 lovas hadnagygyal.

d.) A váczi járásban: Héviz és Czinkota 16 lovas és két gyalog hadnagygyal.

e.) A pilisi járásban: Tétény és Vörösvár 14 lovas és két gyalog hadnagygyal, s Ráczkeviben és Tinnyén állandó őrzéssel.

107. §.

Kötelességük általában a személy- és vagyonbátorság fenntartását a községenkint gyakorlatban lévő nappali és éjjeli örködés rendszerével öszhangzásban eszközölni, — a személy és vagyonbátorság ellenében elkövetett büntények kinyomozása végett minden törvényes módot és eszközt érvényesíteni, s a tettet a törvényszék elé állítani.

108. §.

A 107. §-ban említett törvényes módok egyike: a mezei rendőrség, vagy is felügyelés azon gyanus egyénekre, kiknek bizonyos életmódjuk nincs, a pásztorokra, kiknek legtöbb idejük és alkalmuk van a lopást elkövetni, és a lopott jószágot elsikkasztani, továbbá a nyájakra, csordákra, és ménesekre.

109. §.

E végből a helységek pásztorainak összeírását a helybeli előljárók által két példányban elkészittetik, az egyik példányt a főszolgabirónak megküldik, s a másikat önhasználatukra megtartják.

110. §.

Olyan pusztákon, melyek helységhez kapcsolva nincsenek, a pásztorok összeírását végrehajtják s a főszolgabirónak egy példányban hasonlókép megküldik.

111. §.

A nyájakat, csordákat, méneseket a pásztoroknál lévő összeírás szerint rendszerint minden hónapban véletlenül megvizsgálják. Az oly jószágot, mely az összeírásban nem fordul elő, azonnal zár alá veszik, s ha a pásztor annak szerzsmódját bebizonyítani nem tudná, őt mint tolvajságról gyanúst, letartóztatják a 92. §-ban leirt módon vizsgálat alá vetik s vizsgálati irataival a megye börtönébe bekisértetik.

112. §.

Felügyelnek arra, hogy a tulajdonosok lábas-

jószágaikat a pásztorok lajstromába beírassák, s ha e részben mulasztást tapasztalnak, az ily tulajdonosokat a főszolgabírónak feljelentik.

113. §.

A pásztorok gunyhóit, cserényeit, birtokosok tanyáit, majorjait, különösen a félreesőket s rossz emberek és lopott jószág rejtegetésére már helyzetüknél fogva alkalmasakat, többször megvizsgálják, s hadnagyaik által őrszem alatt tartatják.

114. §.

A pászortól bérlevelét, a majorostól, tanya-gondviselőtől, korcsmárostól az oda tartozó egyének jegyzékét előkérlik, — s ha valaki a jegyzékben megnevezve nincs, s útja czélját igazolni nem tudná, a főszolgabíróhoz kísértetik.

115. §.

Nyári munka idején a majorokat tanyákat bejárják, a munkások utileveleit megtekintik, azokat, kik magukat igazolni nem tudják, mint csavargókat elfogják, s a gazdát is feljelentve a főszolgabíróhoz kísértetik.

116. §.

Ha észreveszik, hogy a tulajdonos tanyáján, majorjában, vagy korcsmájában magát kellőleg igazolni nem tudó s bármi oknál fogva gyanús embert tart vagy ilyennek helyet ad, a gyanús egyént s vele a rejtegetőt is, mint orgazdát letartóztatják, s a főszolgabíróhoz hasonlókép bekisértetik.

117. §.

Betyárcodó egyéneket, ha útlevelük volna is,

a pusztákon foglalkozás nélkül szertekóborolni ne engedjenek. Az ismételt kóborlásban, vagy gyakori helyváltóztatásban talált egyéneket állandó hely — vagy szolgálatválasztásra intik, s ha ez nem használna, a főszolgabirónak jelentést tesznek.

118. §.

A vásárokon, hadnagyaik kíséretében megjelennek, s ha az eladók közt, kivált a baromvásárokön oly egyéneket is találnak, kikhez előbbi vi-seletök nyomán gyanú fér, az árúba bocsájtott lá-basjószágot zár alá veszik, eladóját pedig a főszol-gabiróhoz kísértetik.

119. §.

Mihelyt a csendbiztost marhaorzásról értesí-tik, az elorzott jószágnak és gyanúba vett tolvaj-nak leírását tisztvársaival, s a szomszéd megye tisztviselőjével, kire a tolvajok üldözése bízott azonnal közli, s ha a tolvaj megszőktéről biztos tudomása nincs, — nyomozása iránt kellő intézke-déseket tesz.

120. §.

Köteles a vámokat, hidakat, réveket őrszem-mel kíséreni, és erre hadnagyaít is utasítani. Ha az illető vámosok, hidőrök és révészek részéről a köz-bátorság szempontjából rendetlenséget, vagy ki-hágást tapasztalna, ezt a főszolgabirónak rögtön feljeleníti.

121. §.

Az üzöbe vett tolvajt és csavargót más tör-vényhatóság területén is üldözi és elfogja, — de

elfogatása után azon hatóságnak adja át, melynek területén elfogta.

122. §.

Midőn a büntény miatt üzöbe vett egyén az elfogatás következményeit kikerülendő, katonává lesz, ez a végrehajtott vizsgálati iratok kapcsában, a főszolgabirónak azonnal feljelentendő.

123. §.

Midőn a csendbiztos szökevény rabot fog el azt biztosan elhelyezvén, a kerületi szolgabirónak, a végett, hogy az a vizsgálat végrehajtása, vagy ítélelhozás tekintetéből megjelenhessen, vagy kerületi birótársai valamelyikét kiküldhesse, — még az nap jelentést tesz. Ebbeli jelentésének 24 óra alatt minden esetre meg kell történnie. Addig is még a szolgabiró személyesen intézkednék, s az ügyet tőle átvenné, a szükséges elővizsgálati teendőket ő végzi. Tudomás végett a főszolgabirónak is jelentést tesz.

124. §.

A csendbiztos az egyszer letartóztatott vádlottat ön hatalmából el nem bocsáthatja, hanem a kerületi szolgabirónak tesz jelentést, ki az elbocsátást elrendelheti. Elbocsátás esetében a főszolgabirónak tudomás végett jelentés teendő.

125. §.

A letartóztatott vádlottat elítéltetése előtt bántalmazni vagy munkával foglalkoztatni nem szabad.

126. §.

A hadnagyok fölött a fegyelmet közvetlen a csendbiztos gyakorolja. Miért is:

a.) Azok szolgálattételéről, és magaviseletéről külön könyvet vezet, melyben minden egyes hadnagy napi szolgálatát, és viseletét bejegyezi, s melyet havonkint a főszolgabirónak is bemutat.

b.) Ezen felügyelet fogalma hozza magával, hogy a csendbiztos a hadnagyok őrzáratait s általában hivatalos eljárásukat gyakran személyes figyelemmel kísérje.

c.) Ha legkisebb hanyagságot, vagy mulasztást tapasztal, azt első ízben megrója, s az a) alatt említett könyvbe bejegyezi, ismétlés esetében, valamint bármily visszaélés vagy vétkes mulasztás esetében a főszolgabirónak további eljárás végett rögtön jelentést tesz.

d.) Különösen felügyel, hogy a hadnagyok a községeknek, és lakosoknak legkisebb terhére se legyenek.

e.) A hadnagyok részéről elkövetett, azok napi könyvébe feljegyezni s illetőleg a főszolgabirónak feljelenteni elmulasztott legkisebb hivatali mulasztásért, — a kárnak megtérítésén kívül a csendbiztos felelős.

127. §.

A csendbiztos a fennebbi szakaszokban elősorolt hivatalos teendők teljesítéséről s a járásbeli közbátorság állapotáról a főszolgabirónak havonkint részletes jelentést köteles tenni.

Jegyzete és kiadta

Rákóczy János,

főjegyző.

